

Aleksandra Jovanović¹
Aneta Atanasovska Cvetković²

UDC 341.322.5(497.11)
Pregledni rad
Primljen: 10. 04. 2022.
Prihvaćen: 14. 10. 2022.

KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA ZAROBLJENIKA I NJIHOV POLOŽAJ KROZ ISTORIJU

REZIME: Status zarobljenika u ratu i njihov položaj nakon porobljavanja privlači pažnju humanog dela čovečanstva. Kroz istoriju nailazimo na raznovrsne primere položaja porobljenih, odnosno zarobljenih koji su umnogome odražavali interese porobilaca. U cilju sprečavanja ratnih zločina i zločina protiv čovečnosti, koji utiču na položaj civila i ratnih zarobljenika, u oružanim sukobima postoje pravila ratovanja. Uprkos postojanju ovih pravila, istorija je pokazala da su ratovi obeleženi zločinima protiv čovečnosti, tj. da su obilovali masovnim ubijanjima civila i zarobljenika, razaranjima, pljačkanjima i porobljavanjima. U radu je prikazan položaj porobljenika kroz istoriju, a putem komparativnog metoda analizirane su konvencije, povelje i zakonski propisi međunarodnog humanitarnog i međunarodnog krivičnog prava kojima su inkriminirani ratni zločini, zločini protiv čovečnosti i ropski odnos, a sve u cilju poboljšanja položaja zarobljenika.

KLJUČNE REČI: *ratni zločin, zločin protiv čovečnosti, porobljenik, zarobljenik, porobilac.*

¹ Vanredni profesor, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, ORCID ID: 0000-0003-1062-3351, e-mail: aleksandra.aj17@gmail.com

² Docent, Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo, Beograd, ORCID ID: 0000-0002-4489-5040, e-mail: a.atanasovska@yhao.com

1. Uvod

Porobljavanje je pojam koji je poznat i u međunarodnom krivičnom, međunarodnom humanitarnom i međunarodnom javnom pravu. Ako se porobljavanje posmatra kao ropstvo, onda se može smatrati jednim od prvih zločina prepoznatim sa stanovišta međunarodnog prava. Porobljavanje, odnosno radnja stavljanja u ropски položaj, stanje ropstva i položaj porobljenika sreću se u jedinstvenom rezultatu koji se svodi na oduzimanje slobode pojedincu. Savremeno pravo ga prepoznaje i kroz termin *zarobljavanje*, odnosno manifestovanje prava vlasništva nad pojedincem.

Ovaj rad se fokusira na položaj zarobljenika sa naglaskom na zaštitu civila i ratnih zarobljenika u vremenima neprijateljstava kroz određena međunarodnih krivičnih dela. Podeljen je na sledeće delove. Najpre se govori o položaju porobljenika kroz istoriju, zatim o položaju Srba – ratnih zarobljenika u dvadesetom veku, a koji je u suprotnosti sa odredbama Haške konvencije. U poslednjem segmentu je reč o krivičnopravnoj zaštiti civila u međunarodnim oružanim sukobima, koja je sadržana u konvencijama i poveljama, zatim o normativnoj uređenosti međunarodnih krivičnih dela, kao što su zločin protiv čovečnosti i ratni zločin, ali i normiranju krivičnog dela zasnivanje ropskog odnosa u Krivičnom zakoniku Republike Srbije. U radu je na sveobuhvatan način prikazan pojam porobljenika kroz istoriju, zatim položaj zarobljenika u dvadesetom veku koji se primoravaju na prisilan i težak rad, što ih skoro izjednačava sa porobljenicima. Cilj ovog rada je da se ukaže na neophodnost potrebe za krivičnopravnom zaštitom zarobljenika i odgovornosti za istu.

2. Metod

U radu su, kao osnovni metodi, primenjeni istorijski i istraživački i to o propisima i praksi od najstarijeg doba do danas, a koji određuju položaj zarobljenih u slučaju rata. Dalje, u radu je korišćen i komparativni metod za analizu zakonskih propisa kojima se izlažu prava čoveka i propisa koji određuju elemente krivičnih dela kako na nacionalnom, tako i na međunarodnom nivou. U radu je, osim istorijskog i krivičnopavnog

pristupa, prisutan i moralni aspekt kojim se nastoji da se promovišu etičke vrednosti. Očekivani doprinos ove analize jeste unapređeno razumevanje položaja zarobljenika kroz istoriju i shvatanje neophodnosti i važnosti zaštite njihovog položaja pomoću humanitarnog i krivičnog prava.

3. Materijali

Materijali analizirani u ovom radu su zakonski propisi: Krivični zakonik Republike Srbije, Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu (I Ženevska konvencija), Ženevska konvencija za poboljšanje položaja ranjenika, bolesnika i brodolomaca oružanih snaga na moru (II Ženevska konvencija), Ženevska konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima (III Ženevska konvencija), Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica za vreme rata (IV Ženevska konvencija), Dopunski protokol uz Ženevske konvencije o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I) i Dopunski protokol o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II), Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, Zakon br. 10 Kontrolnog saveta, Konvencija o ropstvu iz 1926. godine i Dopunska konvencija o ukidanju ropstva, trgovine robljem i institucija i prakse slične ropstvu 1956. godine. Pored navednih propisa, koji su dostupni i na internetu, za izradu ovog rada korišćeni su i primeri iz prakse. U cilju zadovoljenja istorijskog aspekta položaja porobljenika, analizirani su i istorijski izvori i zakoni.

4. Rezultat

Predloženi metodi istraživanja – komparativna analiza zakona i konvencija i istorijski metod pokazali su se adekvatnim s obzirom da su, na osnovu prikaza odnosa porobljenik – porobilac kroz istoriju i analize elemenata međunarodnih krivičnih dela – uzroka porobljavanja, utvrđeni položaj porobljenika/zarobljenika i različiti interesi porobioca, pre svih politički i ekonomski. Dobijeni rezultati imaju za cilj unapređenje zaštite položaja zarobljenika i inkriminisanje međunarodnih krivičnih dela.

5. Diskusija

5.1. Istorijski pregled odnosa porobljenik – porobilac

Ratovima stvorene države i nacije od drevnih vremena do danas promovišu stvaranje specifičnog odnosa porobilac – porobljenik. Poređeni položaj, koji proizilazi iz tog odnosa, konstituiše nov položaj u društvu, odnosno svaki starosedelac na osvojenoj teritoriji postaje porobljenik, a život porobljenika u velikoj meri zavisi od volje porobilaca. Mesto porobljenog u socijalnom životu novog društva prevashodno je zavisilo od porobilaca, konkretno od njihovog ophođenja i postupanja prema porobljenima. U najranijoj istoriji čovečanstva nije postojao odnos porobilac – porobljenik, već su prilikom ratovanja čitava plemena bivala istrebljena i izbrisana sa lica Zemlje, što u savremenom pravu ukazuje na genocid (Jovanović & Atanasovska Cvetković, 2021). Kroz istoriju nailazimo na primere gde je porobljenima negirano svako pravo na život do njihovog pretvaranja u robove, pa do primera gde imaju izvesne povlastice u novostvorenim odnosima u društvu, premda im društveni položaj ostaje u statusu roba ili skoro roba, odnosno pripadnika slobodnog stanovništva.

Ako izjednačimo položaj porobljenika sa položajem robova, onda ukazujemo na činjenicu da su izvori ropstva u velikim sistemima (pa makar to bili i početni oblici prvih država) osvajački ratovi. Prve robovlasničke države, u istoriji poznate i kao istočne despotije, bile su blaže, kada je reč o položaju porobljenika, u odnosu na moćni Rim. Pretpostavka je da su porobioci imali jasnu svest o dobrobiti socijalnog mira za funkcionisanje države i o opasnosti koja bi mogla nastati kroz društvene nemire i potencijalni rat koji bi pokrenuli porobljeni usled nezadovoljstva sopstvenim položajem.

U turbulentnoj istoriji Egipta zabeležen je primer u kom je vojskovođa poštedeo život zarobljenom umesto da ga ubije (Stanojević, 2003). Na taj način je zarobljeni postao porobljenik (rob) i stekao izvesna prava u društvu. Na osnovu ovakvog egipatskog stava ka porobljenicima (robovima), možemo zaključiti da je postojao jedan prilično human odnos. Naime, egipatski porobilac je porobljenicima dozvoljavao da imaju porodice, da ženidbom sa slobodnom ženom steknu slobodu, kao i da

imaju ograničenu poslovnu i pravnu sposobnost, što nas navodi na zaključak da su im izvesni poslovi u privredi bili dozvoljeni. Stava smo da se sve ovo može posmatrati i kao početak razvoja humanog postupanja prema porobljenicima i njihovih prava.

Nesvakidašnja istorija Mesopotamije, naročito u doba Vavilona i velikog Hamurabija, pretočena u Hamurabijev zakonik (Vajs, 1969; Stanimirović, 2011), takođe prezentuje začetak humanitarnog postupanja porobioca prema robovima poistovećenim s porobljenicima. Osvajački ratovi čine da porobljeno stanovništvo (stranci i rezidentno stanovništvo osvojenih teritorija) pripadne društvenom sloju robova, čija su prava ograničena, ali ne i nepostojeća. U vavilonskom društvu, saglasno članu 175 Hamurabijevog zakonika, dozvoljavani su brakovi porobljenih s pripadnicima slobodnog sloja ljudi a njihovom potomstvu status slobodnih ljudi ukoliko je potomčeva majka bila pripadnik slobodnog sloja vavilonskog društva. U istom članu robu se propisuje pravo na ženidbu sa ženom pripadnicom slobodnog sloja vavilonskog društva. Hamurabijevim zakonikom se porobljenima, koji su se bavili zanatstvom i trgovinom, davalo pravo učešća u poslovnom životu Vavilona, konkretno pravo na zaključivanje poslovnih ugovora. Otkupljivanje slobode porobljenika tokom razvoja vavilonske istorije možemo smatrati humanim ponašanjem porobioca. Humanitarno ponašanje porobilaca, tj. apsilaca, kako ih Hamurabi naziva, u Vavilonu, može se čak ogledati i u utvrđenom društvenom pravilu uvrštenom u Hamurabijev zakonik – u zabrani ubijanja apsenika batinama ili rđavom postupanju s apsenikom. Čin je bio sankcionisan ubistvom apsiočevog sina (čl. 116, Hamurabijev zakonik).

U istoriji čovečanstva može se detektovati još jedan primer humanog postupanja prema porobljenicima. Reč je o antičkoj državi Sparti. Osvajanjem Lakonije, Dorci su uspeli da pokore starosedelačko stanovništvo. Starosedelačkom porobljenom stanovništvu iz perifernih krajeva Sparte, Perijecima, dat je status slobodnih stanovnika kroz bavljenje trgovinom i zanatstvom unutar granica Sparte i zadržavanje vlasništva nad sopstvenom zemljom (posed). Pravo na posed bilo je uslovljeno plaćanjem tribjuta (rente) i obavezom služenja u spartanskoj vojsci kao pešaka s teškim vojnim naoružanjem (holpiti). Iako je ovo pravo bilo uslovljeno, ne smemo negirati dozvoljeno pravo porobljenika. Pret-

postavlja se da su imali i lokalnu samoupravu praćenu budnim okom porobilaca (Gardner & Jevons, 1895, str. 423). Porobljeno starosedelačko stanovništvo u Sparti činio je još jedan društveni sloj – Heloti. Oni su bili robovi u spartanskom društvu, najnižiji društveni sloj i najbliži srednjovekovnim kmetovima. Nad njima su postupanja porobljivača imala izvesnu humanu nit koja se ogledala u datom pravu na zasnivanje porodice, pravu da imaju svoj novac i izvesnu vlast nad dobrima, kao što je posedovanje oruđa za obradu zemlje.

Osvajanjem atinskog polisa, starosedeoeci postaju robovi, a u zavisnosti od toga da li su robovi bili državni i privatni vladalo je i različito ophođenje prema njima. Privatni robovi su svoj postojeći status roba upotpunjavali statusom privatnog, nakon što bi bili kupljeni, što nam ukazuje na jedan „miks“ ropstva. Iako je država obezbedila pravo azila (način bežanja u hram) za privatne robove usled lošeg gospodarevog postupanja prema njima, privatni porobljenici su se nalazili u težem položaju nego državni. Bilo je zabranjeno loše postupanje prema privatnim robovima, njihovo zlostavljanje ili ubistvo od strane gospodara. Privatni robovi su se čak mogli obratiti sudu sa zahtevom da budu prodati drugom gospodaru. Način postupanja i humani odnos razlikovao se prema privatnim i državnim robovima. Porobljivač (država) je državnim robovima dozvoljavao pravo na brak, osnivanje porodice, pravo svojine na pokretnim stvarima, čak i mogućnost da imaju svoje robove. Humanitarno postupanje može se prepoznati i u činjenici da su državni robovi bili deo državničkog službeništva, da su primali naknadu za svoj rad, bilo im je obezbeđeno mesto življenja (kuća), hrana i odeća, u osnovi, imali su poslovnu i pravnu sposobnost (Kurtović, 1987).

Grandiozni Rim, od malog grada države do najmoćnije i teritorijalno velike imperije, nastao je kao rezultat velikih pohoda i osvajачkih ratova. Pokušaćemo da sumiramo impozantnu istoriju Rima, te da prepoznamo specifičan odnos porobilac/porobljeni i eventualno humanitarno ponašanje porobilaca. Teritorija Rima se nakon punskih ratova vođenih između Rima (Rimske republike) i Kartagine u periodu 264–146. godine pre nove ere proširila, a samim tim je porastao i broj porobljenika koji je u rimsko društvo integrisan u statusu roba. Imajući u vidu Gajevu podelu ljudstva na slobodne ili robove (*Et quindem summa divisio de iure personarum haec est, quod omnes homines aut liberi*

sunt aut servi (Gaj, Institucije 1,9)), status roba u rimskom društvu bio je zasnovan na prisili, iako je među zatečenim stanovništvom na osvojenim i porobljenim teritorijama bilo obrazovanog sveta. U početku je rob bio u nezavidnoj situaciji (Deretić, 2011), što potvrđuje mogućnost gospodara da ubije svoga roba bez naročitih posledica. Odnos prema porobljenicima menjao se sa širenjem teritorije u periodu Rimske republike i nailaženjem na obrazovano stanovništvo. Osim što su imali gospodara i što je njihova sudbina bila u direktnoj vezi sa njegovom voljom, robovi su živeli na gospodarevom imanju baveći se poljoprivredom na latifundijama, stvarajući tako sloj seoskih robova (*servus rustica*). Za razliku od njih, povoljniji položaj su imali gradski robovi (*servus urbana*). Oni su vodili domaćinstvo svog gospodara, pomagali mu, a oni obrazovani su imali mogućnost da budu gospodarevi čitači, sekretari, lekari (Bujuklić, 2010). Nesporno je da se kroz rimsku istoriju menjao položaj robova, kao i odnos porobilac – porobljenik, ali i da im je bio daleko nepovoljniji položaj nego što je to bio slučaj u atinskoj državi.

Srednji vek je pored snažnih vladara, uticaja crkve, stvaranja feudalnih država i vezivanja slobodnih seljaka za zemlju (Atanasovska Cvetković, 2021) zadržao tekovinu iz prethodnog vremena koja se odnosi na osvajačke ratove i odnos porobilac – porobljenik.

Novi vek, nova shvatanja o čovekovim pravima i Rusoovi stavovi izrečeni u delu „Contrat Social“ čine da se stvaraju i nova poimanja odnosa porobilac – porobljenik, kao i porobljenika pripadnika manjinskog stanovništva osvojenih država. Tako ratovi, naročito ratovi novog doba (Prvi i Drugi svetski rat) nameću potrebu za zaštitom prava čoveka kao porobljenika. Pojava zaštite prava čoveka kao porobljenika može se pratiti i kroz istorijski razvoj vojnog prava u kom princip humanitarnosti postaje dominantan element kod suzdržavanja od preduzimanja izvesnih radnji prilikom ratovanja. Princip humanitarnosti je tvorevina novijeg datuma, a povezan je sa savremenim režimima i ljudskim pravima (Draper, 1988).

Odnose porobilac – porobljenik, te postupanja sa zarobljenicima sa ratom zahvaćenih područja nalazimo kako u najstarijim vremenima tako i u savremenom dobu. Oni su bili definisani putem običajnih ili pravnih normativa. Danas se ovi odnosi definišu međunarodnim pra-

vom, međunarodnim humanitarnim pravom, ljudskim pravima, a imaju jasan cilj – inkriminaciju međunarodnih krivičnih dela.

5.2. Položaj Srba kao zarobljenika u dvadesetom veku suprotno odredbama Haške konvencije

Dvadeseti vek karakterišu razvoj međunarodnog prava i zaštita ljudskih prava. Velika pažnja poklanja se žrtvama civilima i ratnim zarobljenicima. Ono što obeležava dvadeseti i početak dvadeset prvog veka jeste nedosledna primena međunarodnih dokumenata, što vodi nedostatku zaštite civila koji trpe direktne i indirektne posledice oružanog sukoba. Iako se međunarodnim pravom i to humanitarnim, ratnim i krivičnim nastoji da se održe mirni odnosi suprotstavljenih strana (Fabijanić Gagro & Jurašić, 2013), nailazimo na neslaganje i razilaženje u političkim i ekonomskim interesima, koji vode ka posledicama koje trpe civili i ratni zarobljenici.

Sa ciljem da se ratni sukobi humanizuju a ljudske patnje svedu na što manju moguću meru, godine 1907. doneta je Haška konvencija o zakonima i običajima rata na kopnu (Reisman & Antoniou, 1994). Haška konvencija je precizno određivala akcije okupatorskih snaga prema civilnom stanovništvu i ratnim zarobljenicima. Njenim drugim poglavljem određeno je da se zarobljenici nalaze pod vlašću neprijateljske vlade, ali ne i pojedinca ili jedinica koje su ih zarobile, što možemo tumačiti kao zabranu ropstva. Pomenutom konvencijom nalaže se humano postupanje prema zarobljenicima i regulišu razni aspekti života stanovništva, kao što su smeštaj, ishrana, oblačenje, rad, pitanje pošte i duhovni život. U tom periodu, naročito od početka Carinskog rata 1907. godine, vladajući krugovi u Beču su sa ciljem da zaštite svoje ekonomske interese nastojali da privredno nerazvijenu Srbiju potčine svom diktatu, da istovremeno onemoguće bilo kakvu srpsko-bugarsku saradnju i spreče jačanje srpske vojske. Poseban značaj za Austrougarsku imali su aneksija Bosne i Hercegovine 1908. godine i stvaranje „antisrpske atmosfere“ tokom balkanskih ratova, što za posledicu ima, naročito nakon sarajevskog atentata i izbijanja Prvog svetskog rata, privremenu okupaciju delova Srbije i zločine u Mačvi, gde su ubijani ranjenici i civili, pljačkana i uništavana privatna imovina, čime se kršilo međunarodno

pravo. Položaj ratnih zarobljenika i civilnog stanovništva u ovom periodu obeležen je surovim postupanjem austrijskih vojnika prema njima, oduzimanjem fabrika, plenidbom hrane i stoke, oduzimanjem poljoprivrednog alata i opreme, skrnavljenjem obrazovnih i kulturnih ustanova i različitih oblicima denacionalizacije. Iako je zaštita tražena u Haškom zakoniku, Vlada Srbije je u cilju zaštite ratnih zarobljenika i civila zatvorenim u logorima Austrougarske, pružala pomoć preko humanitarnih organizacija i kroz misije neutralnih zemalja. Najveći broj srpskih ratnih zarobljenika, čak 154.631 nalazio se u logorima u Austrougarskoj, od kojih je oko 80.000 i umrlo. Nakon Cerske bitke najveći broj je bio smešten u logor u Estergomu.

Početak Velikog rata položaj srpskih zarobljenika je bio izuzetno težak, budući da ih je 1914. bilo već oko 200.000. Kapaciteti u logorima, u koje su odvođeni, nisu bili dovoljni jer su mnogi u to vreme bili u izgradnji, pa su zarobljenici bili smeštani i po ograđenim ledinama, gladni, bez odeće i izmučeni od dugog pešačenja. Usled gladi, hladnoće, iscrpljenosti, tifusa i drugih bolesti broj zatvorenika se smanjio, te se procenjuje da ih je u 1915. godini bilo oko 45.000, a posle zime 1916/17. godine, prema proceni Nemačke, bilo je oko 174.000 zarobljenih i nestalih Srba. Pored pomenutih logora, Srbi su zatvarani i u Mađarskoj, gde se njihov položaj nije razlikovao u odnosu na druge logore. Položaj zarobljenika u Bugarskoj, gde su oficiri bili smešteni u logorima s podoficirima, nije se razlikovao od logora u Austrougarskoj. Nakon zarobljavanja, ratni zarobljenici odvođeni su u logore pešice, dok su ranjenici, u slučaju da je za to bilo uslova, transportovani kolima. Suprotno Haškoj konvenciji, koja propisuje samo oduzimanje oružja, vojnicima su oduzimani novac, časovnici, obuća i druge vredne stvari. Praksa kršenja Haške konvencije bila je prisutna i kod ostalih vojnika u Evropi. Ono po čemu se razlikuje položaj srpskih zarobljenika u odnosu na zarobljenike drugih narodnosti (Englezi, Francuzi) jeste slabije hranjenje i teže kažnjavanje. U logorima Bugarske, kao uostalom i u drugim logorima u ovom periodu, pored manjka prostora i hrane, bili su prisutni i loši higijenski uslovi koji su pogodovali širenju tifusa, dizenterije i malarije.

Tokom Drugog svetskog rata u logore su prisilno odvedeni milioni ratnih zarobljenika i civila. Logori su pravljani blizu velikih i gusto naseljenih urbanih sredina s fokusom na područja s većinskim jevrej-

skim, poljskim i romskim stanovništvom, kao i u područjima stanovanja pristalice komunizma. U većini logora zatvorenici su bili prisiljeni da nose oznake u boji zavisno od kategorizacije. Crvene oznake nosile su pristalice komunizma i ostali politički zatvorenici, zeleni trougao nosili su kriminalci, roze boju homoseksualci, ljubičastu Jehovini svedoci, crnu osobe nesposobne za rad (invalidi, duševni bolesnici, beskućnici, prostitutke i dr.), žutu Jevreji i smeđu Romi. Veliki broj zatvorenika preminuo je u logorima usled preteranog rada, izgladnjivanja i zlostavljanja ili pak u toku transporta do logora zbog nedostataka hrane i vode i zbog nehumanih uslova u vagonima koji su prevashodno služili za prevoz stoke. Godine 1942. SS je izgradio mrežu logora smrti i u njima sprovodio sistematsko etničko čišćenje zatvorenika, koji su najčešće ubijani toksičnim gasovima.

Tokom Drugog svetskog rata više od 100.000 Jugoslovena je bilo u fašističkim koncentracionim logorima, zatvorima i mestima „slobodnog interniranja“ u oko dve stotine mesta u Italiji (Milak, 1986). Položaj i uslovi zarobljenih razlikovao se od mesta do mesta, zavisno od toga da li su živeli u seoskim kućama ili u logorima. Novac koji su dobijali za kupovinu hrane bio je nedovoljan, bili su pod kontrolom karabinjera, imali su zabranu kretanja, bili su bez zdravstvene zaštite i zaliha odeće. Položaj zarobljenih u logorima i zatvorima bio je još teži, usled česte fizičke i psihičke torture. Brojni zatvorenici su umrli, naročito u logorima na severu Italije. Posle pada fašističke vlade i kapitulacije Italije, jugoslovenski zarobljenici su odvedeni u Nemačku, gde su takođe bili u zatočeništvu, a samo mali broj je uspeo da se oslobodi.

5.3. Propisi koji štite položaj zarobljenika

Današnja pravila, koja obuhvataju mere koje se preduzimaju u cilju obezbeđenja poštovanja međunarodnog humanitarnog prava, na koja se oslanjaju i odredbe međunarodnog ratnog prava i koja dodatno preciziraju odredbe međunarodnog krivičnog prava jesu Ženevske konvencije. One obavezuju države potpisnice i nedržavne aktere – strane u sukobu, na poštovanje humanitarnih principa prema neprijateljskim vojnicima i civilima za vreme ratnih sukoba. Odredbe međunarodnog ratnog i humanitarnog prava najvećim delom su kodifikovane u četiri

Ženevske konvencije o humanizaciji rata iz 1949. godine: Ženevska konvencija o poboljšanju položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu (I Ženevska konvencija); Ženevska konvencija o poboljšanju položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru (II Ženevska konvencija); Ženevska konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima (III Ženevska konvencija) i Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica za vreme rata (IV Ženevska konvencija). Navedenim dokumentima pridodati su i Dopunski protokol uz Ženevske konvencije o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I) i Dopunski protokol uz Ženevske konvencije o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II). Dopunski protokoli (Protokol I, deo III i IV, glave I–V) dodatno regulišu pravila i običaje rata, čime su objedinjena pravila haškog ratnog prava i ženevskog humanitarnog prava. U cilju zaštite najvažnijih ljudskih vrednosti razvijaju se međunarodno krivično pravo i pravosuđe, što nas 1998. godine dovodi do donošenja Rimskog statuta koji potvrđuje da učinioci najtežih krivičnih dela, a koja se odnose na međunarodnu zajednicu kao celinu, naročito na genocid, zločin protiv čovečnosti i ratne zločine, ne smeju ostati nekažnjeni, te je potrebno osigurati njihov delotvoran progon preduzimanjem mera na nacionalnom nivou i podsticanjem međunarodne saradnje.

5.3.1. *Ratni zločin*

Ženevske konvencije, Dopunski protokol I i II, statuti međunarodnih krivičnih sudova i nacionalna krivična zakonodavstva, ratni zločin definišu kao tešku povredu međunarodnog humanitarnog prava. Prema odredbama Rimskog statuta, ratni zločini obuhvataju postupke usmerene protiv lica ili imovine zaštićenih odredbama određene Ženevske konvencije iz 1949. i dva dopunska Protokola iz 1977. i iziskuju procesuiranje njihovih izvršilaca. Ovo predviđa i Krivični zakonik Republike Srbije. Član 4A III Ženevske konvencije o postupanju sa ratnim zarobljenicima definiše koja se sve lica mogu smatrati ratnim zarobljenicima. Između ostalih, to su: pripadnici oružanih snaga jedne strane u sukobu, kao i pripadnici milicija i dobrovoljačkih jedinica, koji ulaze u sastav tih oružanih snaga, pripadnici organizovanih pokreta otpora koji pripadaju jednoj strani u sukobu i koji dejstvuju izvan ili u okviru svoje

sopstvene teritorije. Dakle, objekat zaštite ovom konvencijom jeste ratni zarobljenik, u ovom slučaju borac, pripadnik oružanih snaga. S druge strane, Dopunski protokol II Ženevske konvencije o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba određuje da sve osobe koje ne učestvuju direktno ili su prestale da učestvuju u neprijateljstvima, bez obzira na to je li njihova sloboda ograničena ili nije, imaju pravo na poštovanje svoje ličnosti, svoje časti, svojih uverenja i svojih verskih obreda. Protokol ne spominje borce niti ratne zarobljenike, već pruža zaštitu onima koji učestvuju u neprijateljstvima, navodeći čovečno postupanje i zabranu nasilja protiv života, zdravlja i fizičkog ili mentalnog blagostanja osoba, naročito ubistvo i okrutno postupanje, kao što su sakaćenje ili bilo koji oblik telesne kazne (Fabijanić Gagro, 2008).

Određivanje statusa žrtve ratnih zločina podrazumeva primenu međunarodnog prava zbog blanketne norme. Dok nacionalni kazneni zakoni omogućavaju izbor između dva dela – ratnog zločina protiv civilnog stanovništva i ratnog zločina protiv ratnih zarobljenika, konačna kvalifikacija dela zavisi od ocene da li je sukob u konkretnom slučaju međunarodni ili nemeđunarodni (Sokanović, 2021). Pitanje statusa ratnih zarobljenika vezuje se za oružane sukobe, dok se u unutrašnjem (nemeđunarodnom) oružanom sukobu ne pojavljuje status ratnih zarobljenika, osim ako se strane u sukobu ne saglase da se taj status obezbedi licima lišenim slobode.

Lica koja, prema pravilima međunarodnog humanitarnog prava, uživaju pravo na zaštitu i poštovanje u oružanim sukobima ne smeju biti predmet napada, odnosno moraju biti zaštićena i sa njima se mora postupati čovečno i bez diskriminacije po bilo kom osnovu. Njih bismo mogli podeliti u dve kategorije: civile, tj. lica koja ne učestvuju direktno u ratnim dejstvima, uključujući izbeglice i interno raseljena lica i posebno zaštićene civile, odnosno žene, decu, stare, ranjenike, bolesnike, brodolomnike, vojno sanitetsko i versko osoblje, civilno ili vojno osoblje civilne zaštite i humanitarne radnike i lica koja više ne učestvuju u neprijateljskim dejstvima, kao što su ranjeni ili bolesni borci ili brodolomnici i ratni zarobljenici, konkretno lica koja ne preduzimaju neprijateljstva.

5.3.2. *Zločin protiv čovečnosti*

U ljudskoj istoriji je evidentno postojanje elemenata zločina protiv čovečnosti i mnogo pre Nirnberga, u kom je došlo do prvih sudskih procesa u ovoj oblasti. Krivično delo zločin protiv čovečnosti direktan je proizvod kršenja principa humanosti i negacije čovečnosti. Zločini upereni protiv bilo kog civilnog stanovništva su zabranjeni, bez obzira na to da li je reč o međunarodnom ili nemeđunarodnom oružanom sukobu. Kada je u pitanju postojanje krivičnog dela zločin protiv civilnog stanovništva, u praksi se srećemo sa neprihvatanjem tvrdnje da se radnje usmerene protiv civilnog stanovništva preduzete u vreme kada nema oružanih borbi mogu kvalifikovati kao ratni zločini protiv civilnog stanovništva (Izvod iz obrazloženja presude, Predmet KŽ1 Po2 2/2013 Gnjilane, st. 11 par. 2.1.). Zločini protiv čovečnosti, tj. ubistvo, istrebljenje, porobljavanje, deportacija i ostala nečovečna dela izvršena pre ili tokom trajanja rata ili progon na političkoj, rasnoj ili verskoj osnovi u nadležnosti su međunarodnog krivičnog suda bez obzira da li su tim delima izvršene povrede i drugih zakona (član II (11) Zakona br. 10 Kontrolnog saveta).

Radnje koje se ubrajaju u ovo krivično delo, uprkos utvrđenim pravilima ratovanja, sugerišu na njihovu prisutnost u praksi, što nam ukazuje da i u savremenim uslovima ostaje nemilosrdno *Vae victis!* (lat. Teško pobedenima!) (Ignjatović, 1998).

Između definicije zločina protiv čovečnosti sadržane u čl. 3 Statuta Međunarodnog krivičnog suda za Ruandu (u daljem tekstu: MKSR) i definicije u čl. 5 Statuta Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ) postoje ključne razlike: postavljanje ili nepostavljanje uslova postojanja oružanog sukoba, diskriminatorne namere i određenje objekta napada. Član 5 MKSJ ne govori o napadu na civilno stanovništvo, kao „rasprostranjenom ili sistematskom“, dok to član 3 MKSR čini. I pored pomenutog zakonskog određenja, MKSJ u praksi priznaje merilo koje određuje MKSR, kao uslov za zločine protiv čovečnosti. S obzirom na prirodu ovog krivičnog dela, u njemu učestvuje više učinilaca u okviru zajedničkog zločinačkog cilja, pa se delo sastoji od brojnih protivpravnih radnji, kao što su: ubistvo, istrebljenje, porobljavanje, deportacija ili prisilno premeštanje stanovništva, zatva-

ranje ili drugi oblici teškog lišenja slobode, mučenje, silovanje, seksualno ropstvo, prinudna prostitucija, prisilna trudnoća, prisilna sterilizacija, seksualno nasilje, progon, prisilan nestanak lica, aparthejd itd. Navedene radnje govore istovremeno o položaju civila kao žrtava rata. Takođe, o njihovom položaju govore i potencijalni ratni zločini kakvi su: sakaćenje, sprovođenje medicinskih ili naučnih eksperimenata na njima, uništenje i prisvajanje njihove imovine, nečovečno postupanje itd.

U određenju radnji izvršenja zločina protiv čovečnosti uočava se termin *porobljavanje*, koji označava stavljanje u ropски položaj i manifestaciju takvog stanja. Važno je pomenuti i konvencije na koje se pozivaju pojedinci, iako nisu preuzete kao izvor regulative o porobljavanju. To su Konvencija o ropstvu iz 1926. godine i Dopunska konvencija o ukidanju ropstva, trgovine robljem i ustanova i prakse slične ropstvu iz 1956. godine. O porobljavanju se govori i u drugim konvencijama iz oblasti ljudskih prava i humanitarnog prava. Pravilom 94, ropstvo i trgovina robljem zabranjeni su u svim oblicima (Henckaerst & Doswald, 2005). Rimski statut suštinski preuzima definiciju porobljavanja iz pomenutih konvencija. U stavu 2(c) čl. 7 ovog statuta navodi se da „porobljavanje znači vršenje pojedinačnih ili svih ovlašćenja koja proističu iz prava svojine nad nekim licem, a koja podrazumevaju vršenje ovih ovlašćenja u trgovini licima, posebno ženama i decom“. Navodeći elemente zločina, čl. 7 u fusnoti 11 precizira da se pravo svojine ogleda u prodaji, kupovini, iznajmljivanju ili trampici lica ili ispoljavanju tih radnji nad njima i oduzimanju njihove slobode koje se može ogledati i u prisilnom radu ili na drugi način dovođenju osobe u status ropstva, kako ga definiše Dopunska konvencija iz 1956. godine.

Kroz praksu *ad hoc* tribunala nailazimo na slučajeve porobljavanja u kojima je zauzet stav da sama pozicija ropstva ne mora biti praćena drugim okrutnim ponašanjima. Primer je predmet „Foča“ pred *ad hoc* tribunalom za bivšu Jugoslaviju u kojem je držanje lica u kući protiv njihove volje okarakterisano kao porobljavanje. Naime, određeni broj lica držan je u kući koja nije bila čuvana i zaključavana, ali se nalazila u neprijateljskom okruženju. Položaj ovih porobljenika bio je pogoršan zbog loših životnih uslova (nedostatka hrane), lošeg ophođenja i prisiljavanja na rad koji je podrazumevao kućne poslove. Pri sumiranju rada Tribunala, definicija i analiza porobljavanja dati u predmetu „Kunarac

i drugi“ uzima se kao dominantna. U ovoj presudi porobljavanje predstavlja ispoljavanje prava vlasništva nad pojedinim licima kroz: kontrolu kretanja; kontrolu okoline boravišta; psihološku kontrolu; mere preduzete za sprečavanje i ometanje bekstva; pretnju upotrebe sile; zlostavljanje; okrutno postupanje i prisilan rad (Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju, predmet „Kunarac i drugi“, Presuda, februar 2001, par. 540). Ovakav vid zločina protiv čovečnosti, odnosno elementi ovog krivičnog dela nalaze svoju samostalnost i u krivičnom delu trgovine ljudima iako ima drugačije karakteristike od porobljavanja. Porobljavanje u okviru dela zločin protiv čovečnosti uzrok nalazi u sprovođenju plana ili politike države, dok je trgovina ljudima krivično delo čija funkcija leži u ostvarenju materijalne koristi. Ovakav stav ne možemo u potpunosti prihvatiti jer osnov porobljavanja leži i u materijalnom interesu porobioca.

5.3.3. Zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu

Međunarodnopravni osnov dela zasnivanje ropskog odnosa i prevoz lica u ropskom odnosu nalazimo u Berlinskom generalnom aktu o Kongu iz 1885. godine, u Londonskom kolektivnom ugovoru iz 1845. godine, u Berlinskom kolektivnom aktu iz 1890. godine, u Međunarodnoj konvenciji o uklanjanju ropstva iz 1926. godine i u njenoj dopuni zaključenoj u Ženevi 1956. godine. Federativna Narodna Republika Jugoslavija ratifikovala je ovu konvenciju 1958. godine, godinu dana nakon njenog stupanja na snagu. Pomenute konvencije definišu ropstvo kao stanje i položaj lica nad kojima se vrše ovlašćenja koja predstavljaju atribute prava svojine, pri čemu rob predstavlja pojedinca sa statusom svojine. Iz ovakve definicije ropstva proizilazi da ropstvo podrazumeva sledeće radnje izvršenja: stavljanje drugoga u ropski položaj; raspolaganje licima u ropskom odnosu, odnosno vršenje svojinskih ovlašćenja; trgovinu licima koja se nalaze u ropskom odnosu i njihov prevoz iz jedne zemlje u drugu; podsticanje drugoga da proda svoju slobodu ili slobodu lica koja izdržava ili o kojima se stara. Krivični zakonik Republike Srbije, u članovima koji se odnose na trgovinu ljudima i stavljanje u ropski položaj, predviđa kaznu i za dela koja su učinjena prema maloletnim licima. O položaju porobljenih govore radnje krivičnih dela sadržane u Krivičnom zakoniku, a koje se mogu sastojati od stavljanja

drugog u ropski položaj, od držanja u takvom položaju, od trgovine ljudima ili izvršenja, odnosno posredovanja u prodaji, predaji ili kupovini (Jovanović, 2022).

6. Odgovornosti za zaštitu

Očiglednost stradanja ljudi kroz istoriju direktno se stavlja u funkciju primene mera za zaštitu i sprečavanje daljeg stradanja (Focarelli, 2008). Savremeno međunarodno pravo obeleženo je korelacijom principa humanosti sa drugim principima, čime se iscrpljuje njihovo međusobno uobličavanje i ograničavanje. Princip humanosti deluje na princip suverenosti, što dovodi do nastanka novog principa – principa obaveze i odgovornosti da se pruži zaštita stanovništvu. Ovaj princip prati princip kolektivne odgovornosti iako međunarodno krivično pravo inkriminiše krivičnu odgovornost. Odgovornost države u praksi ostvarivana je samo kao individualna odgovornost njenih državljana. Sve dominantniji uticaj principa humanosti s početka dvadesetog veka dovodi do stvaranja teorije humanizovanog suvereniteta. Nastajanje ovog principa nalazimo u članu 38 Statuta Međunarodnog suda pravde upravo zbog potrebe davanja na značaju suverenitetu kao odgovornosti, a ne suverenitetu kao kontroli. Rezultat prihvatanja ovog koncepta jeste Rezolucija Generalne skupštine UN, čiji se sadržaj zasniva na principima odgovornosti za pružanje zaštite. Ova odgovornost, u stvari, predstavlja obavezu svake države da štiti svoje stanovništvo od zločina protiv čovečnosti, ratnih zločina i genocida, što podrazumeva dalje zaštitu od nehumanog porobljavanja i zarobljavanja. Rezolucija se, dakle, odnosi na prevenciju ovih zločina i njihovo procesuiranje. Rezolucijom su predviđeni i uspostavljanje odgovornosti Ujedinjenih nacija i upotreba humanitarnih sredstava.

Pitanje odgovornosti za zaštitu pojedinca od stradanja i odgovornosti države za teške povrede humanitarnih prava inkriminisane kao međunarodna krivična dela rešeno je sankcionisanjem pojedinaca. Ovakav pristup je pozitivan, ali ne i dovoljan, jer je pre svega važno da države pokažu odgovornost ne na način što će kazniti pojedince, već tako što će sprečiti stradanje, porobljavanje, zarobljavanje i sve druge nehumane radnje.

7. Zaključak

Nezavidan položaj zarobljenika, prisutan od samih začetaka ljudske civilizacije, menjao se kroz istoriju s tim da je uvek bio podređen interesima porobioca. Položaj porobljenika takođe se menjao u društvu od donekle povoljnog do oduzetih osnovnih prava, kakvo je, između ostalih, pravo na život.

Uprkos volji porobilaca, koja se kretala i do bespoštednog ubijanja i nečovečnog postupanja, istorijske okolnosti su ipak uticale da se utvrde bolji uslovi za porobljenike. Tome su, pre svega, doprinele konvencije i drugi zakonski normativi integrisani u nacionalna zakonodavstva. Zahvaljujući njima, koliko god da je „situacija“ na terenu nehumana, savremeni svet pokušava da istakne važnost korektnog postupanja prema civilima, konkretno prema ženama, deci i starim licima.

Novi vek i menjanje pravila ratovanja povlače za sobom menjanje pravila postupanja prema zarobljenicima. Ona su konkretizovana kroz propise u oblasti međunarodnog humanitarnog prava, dok propisi u oblasti međunarodnog krivičnog prava imaju za cilj da se inkriminišu počinici dela kao što su ratni zločin, zločin protiv čovečnosti i stavljanje u ropski položaj.

Literatura

- Atanasovska Cvetković, A. (2021). Rimskiot emptio-venditio (Dogovor za kupoprodajba) vo Francuskot Code Civile od 1804 godina. *Godišen zbornik, Praven fakultet, Univerzitet „Goce Delčev“*, Štip, vol. XI, br. 11, 34.
- Bujuklić, Ž. (2010). *Forum Romanorum*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, Centar za izdavaštvo i informisanje.
- Deretić, N. (2011). Uperedna analiza: „Prava čoveka“ u Rimskoj državi i savremena „ljudska prava“. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 3 (2011), 469–496.
- Draper, G. I. A. D. (1988). Development of international humanitarian law. U: *International Dimensions of Humanitarian Law*. Dordrecht, Boston, London: Henry Durant Institute, Unesco, Martinus Nijhoff publishers, 67–90.
- Fabijanić Gagro, S. (2008). Promjena kvalifikacije oružanog sukoba. *Zbornik radova Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 29 (2), 1067–1092.
- Fabijanić Gagro, S., & Jurašić, B. (2013). Protection of civilians in modern ar-

- med conflicts-international legal solutions in light of the development of new tendencies protection. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu* vol. 50, no. 3, 615–641.
- Focarelli, C. (2008). The Responsibility to Protect Doctrine and Humanitarian Intervention: Too Many Ambiguities for a Working Doctrine, *Journal of Conflict and Security Law*, Vol. 13 (2), 191–213.
- Gaj, *Institucije*. preveo: Stanojević, O. (1982). Beograd: Nolit.
- Gardner, P., & Jevons, B. F. (1895). *A manual of Greek Antiquities*. London: Charles Griffin and company.
- Henckaerst, J. M., & Doswald Beck, L. (2005). Usually international law, vol I. Cambridge: ICRC and Cambridge University Press. str 355.
- Ignjatović, A. (1998). Krivičnopravna zaštita života, zdravlja i telesnog integriteta civilnog stanovništva u ratu. *Vojno delo*, 1998, vol. 50, br. 1, 92–106.
- Jovanović, A. (2022). *Međunarodno krivično pravo*. Beograd: Visoka škola za poslovnu ekonomiju i preduzetništvo.
- Jovanović, A., & Atanasovska Cvetkovic, A. (2021). Genocid – krivično delo protiv čovečanstva zaštićeno međunarodnim pravom. *Iuridica Prima, 7-th International Scientific Conference*, Ohrid School of Law.
- Kandić, Lj. (1988). *Odabrani izvori iz opšte istorije države i prava*. Beograd: Savremena administracija. Tekst Hamurabijevog zakonika: Lj. Kandić, Odabrani izvori iz opšte istorije države i prava. (Beograd: Savremena administracija, 1988), 34–62.
- Kurtović, Š. (1987). *Opća historija države i prava*, I dio. Zagreb: Informator.
- Milak, E. (1986). Yugoslavs in the concentration camps and prisons in fascistic Italy during the second world war. *Istorija 20.veka*, Institut za savremenu istoriju Beograd, br.1–2, str 155–172.
- Reisman, W. M., & Antoniou, T. C. (1994). The Laws of War. U: Vintage Books (Edt.), New York. *A Comprehensive collection of primary documents on international laws governing armed conflict*. 150–152.
- Sokanović, L. (2021). Ratni zločin protiv civilnog stanovništva VS. Ratni zločin protiv ratnih zarobljenika: ubojstvo Aleksandra Lave. *Godišnjak pravnih znanosti Hrvatske*, Vol. XII No. 1.175-205. doi: 10.32984/gafzt.12.1.9
- Stanojević, O. (2003). Egipat – civilizacija i pravo. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, LI, br. 1–2, 158–172.
- Stanimirović, V. (2011). Novi pogled na Hamurabijev zakonik (I deo). *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 1/2011, 133–159.
- Stanimirović, V. (2011). Novi pogled na Hamurabijev zakonik (II deo). *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 2/2011, 91–121.
- Rimski statut Međunarodnog krivičnog suda, Zakon o potvrđivanju Rimskog statuta međunarodnog krivičnog suda („Sl. list SRJ - Međunarodni ugovori“, br. 5/2001), dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-potvrđivanju-rimskog-statuta-medjunarodnog-krivicnog-suda.html>

- Statut Međunarodni Krivični Tribunal za bivšu Jugoslaviju, dostupno na: https://www.icty.org/x/file/Legal%20Library/Statute/statute_sept09_bcs.pdf
- Statut Međunarodni Krivični Tribunal za Ruandu, Statute of the international tribunal for Rwanda, dostupno na: https://legal.un.org/avl/pdf/ha/ictr_EF.pdf
- Ženevska konvencija o poboljšanju položaja ranjenika i bolesnika u oružanim snagama u ratu; Ženeva, 12. august 1949. godine (Prva konvencija), https://www.isac-fund.org/download/MHP-zbirka_2013.pdf
- Ženevska konvencija o poboljšanju položaja ranjenika, bolesnika i brodolomnika oružanih snaga na moru; Ženeva, 12. august 1949. godine (Druga konvencija), dostupno na: https://www.isac-fund.org/download/MHP-zbirka_2013.pdf
- Ženevska konvencija o postupanju sa ratnim zarobljenicima; Ženeva, 12. august 1949. godine (Treća konvencija), dostupno na: https://www.isac-fund.org/download/MHP-zbirka_2013.pdf
- Ženevska konvencija o zaštiti građanskih lica za vreme rata; Ženeva, 12. august 1949. godine (Četvrta konvencija), dostupno na: https://www.isac-fund.org/download/MHP-zbirka_2013.pdf
- Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava međunarodnih oružanih sukoba (Protokol I); Ženeva, 8. jul 1977. godine, dostupno na: https://www.isac-fund.org/download/MHP-zbirka_2013.pdf
- Dopunski protokol uz Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine o zaštiti žrtava nemeđunarodnih oružanih sukoba (Protokol II); Ženeva, 8. jul 1977. godine, dostupno na: https://www.isac-fund.org/download/MHP-zbirka_2013.pdf
- Dopunska konvencija 1956, dostupno na: <https://arhiva.mpravde.gov.rs/lt/articles/medjunarodne-aktivnosti-eu-integracije-i-projekti/medjunarodna-pravna-pomoc/multilateralni-ugovori.html>
- Krivični zakonik Republike Srbije („Sl. glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019), dostupno na: <https://www.paragraf.rs/propisi/krivični-zakonik-2019.html>
- Zakon 10 kontrolnog saveta, CONTROL COUNCIL Law No. 10, dostupno na: <https://www.legal-tools.org/doc/ffda62/pdf/>
- Predmet „KŽ1 Po2 2/2013“ Gnjilane, st. 11 par. 2.1., Bilten sudske prakse Apelacionog suda u Beogradu, br. 7/2015, Intermex, Beograd, Sudska praksa, dostupno na: <http://www.bg.ap.sud.rs/lt/articles/sudska-praksa/pregled-sudske-prakse-apelacionog-suda-u-beogradu/>
- Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju, predmet Kunarac i drugi, Presuda, februar 2001, par 540 dostupno na: <https://www.icty.org/x/cases/kunarac/acjug/bcs/kun-aj020612b.pdf>

LEGAL PROTECTION OF PRISONERS OF WAR: A HISTORICAL OVERVIEW

ABSTRACT: The status of prisoners of war and their treatment post capture has always been of interest to the humane individuals. Throughout history, there are various examples of the treatment of the captives, which largely reflected the interests of their captors. In order to prevent war crimes and crimes against humanity, which affect the position of civilians and prisoners of war, there are rules and conventions in armed conflicts. Despite the existence of these rules, history has shown that crimes against humanity (e.g., mass killings of civilians and prisoners, devastation, looting and enslavement) are a regular occurrence in armed conflicts. The paper will examine the treatment of captives throughout history. This paper will also provide an analysis of the conventions, charters and legislation of international humanitarian and international criminal law, which incriminate war crimes, crimes against humanity, and slavery, with the aim of improving the treatment of prisoners of war.